

студенти здебільшого пізнають світ через тексти, які містять чужі свідчення про нього, оперують термінами, які не завжди набувають особистісного сенсу.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, численні дослідження вітчизняних і зарубіжних педагогів, психологів дозволяють дати авторське визначення поняття «проектна компетентність майбутніх учителів гуманітарних дисциплін», яку розглядаємо як інтегративну характеристику майбутнього фахівця, що виражається в його здатності й готовності до проектної діяльності, опануванні проектних умінь з розроблення, створення, репрезентації проектів і впровадження їх в освітній процес під час викладання гуманітарних дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аліксійчук О.С., Федорчук В.В. Проектна діяльність студентів у процесі опанування навчальної дисципліни «Шкільний курс світової художньої культури та методика його викладання»: навчально-метод. посібник. Кам'янець-Подільський: Зволейко Д. Г., 2009. 44 с.
2. Арванітопуло Е.Г. Проектна методика навчання англійської мови на старшому ступені ліцею: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. пед.

наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання». Київ, 2006. 22 с.

3. Вища освіта України і Болонський процес: навчальний посібник / М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук та ін.; за ред. В.Г. Кременя. Тернопіль: Богдан, 2004. 384 с.

4. Вища освіта України і Болонський процес: навч. програма. / упоряд.: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш. К.: Тернопіль, 2004. 18 с.

5. Гонтаренко І.С. Формування проектної компетентності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін засобами інтернет-ресурсів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Х., 2016. 296 с.

6. Гриньова В.М., Карпова Л.Г. Професійна компетентність учителя: суть, структура, умови формування: навчальний посібник. Харків: Вид-во Віровець А. П. «Апостроф», 2011. 109 с.

7. Зосименко О.В. Організація проектної діяльності майбутніх педагогів у процесі вивчення педагогічних дисциплін: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Полтава, 2010. 256 с.

8. Костікова І.І. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови засобами інформаційно-комунікаційних технологій: дис. ... доктора. пед наук: 13.00.04. Х. : 2009. 544 с.

9. Полат Е.С., Бухаркіна М.Ю., Моисеева М.В., Петров А.Е. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалификации пед. Кадров. М.: Академия, 2005. 272 с.

УДК 37.04:37.017

ПРІОРИТЕТИ АКСІОСФЕРИ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ТА СУБ'ЄКТІВ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Д'яченко І.М., к. філос. н., доцент,
доцент кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін
КВНЗ «Житомирський медичний інститут» Житомирської обласної ради

У статті досліджуються й осмислюються теоретико-методологічні засади феномена аксіосфери людини загалом та студентської молоді медичних навчальних закладів і медичних працівників Житомирщини зокрема. Здійснено спробу визначити пріоритети в ієрархічній структурі їх цінностей, особливості, проблеми, перспективи на основі результатів соціологічних досліджень 2013–2017 рр. Проведена рефлексія базових цінностей студентської молоді та медичних працівників із досвідом роботи дала змогу викристалізувати тенденцію до подальшого розвитку життєстверджуючої цінності (філоменологічності – любові до життя), що є генеральною для оптимізації процесу формування професійної культури майбутніх медичних працівників.

Ключові слова: цінність, аксіосфера, філоменологічність (любов до життя), професійна культура.

В статье исследуются и осмысливаются теоретико-методологические основания феномена аксиосферы человека в целом и студенческой молодежи медицинских учебных заведений и медицинских работников Житомирщины в частности. Осуществлена попытка определить приоритеты в иерархической структуре их ценностей, особенности, проблемы, перспективы на основе результатов социологических исследований 2013–2017 гг. Проведенная рефлексия базовых ценностей студенческой молодежи и медицинских работников с опытом работы позволила выкристаллизовать тенденцию к дальнейшему развитию жизнеутверждающей ценности (филоменологичности – любви к жизни), что является генеральной для оптимизации процесса формирования профессиональной культуры будущих медицинских работников.

Ключевые слова: ценность, аксиосфера, филоменологичность (любовь к жизни) профессиональная культура.

Dyachenko I.M. PRIORITIES OF THE AXIOSPHERE OF MEDICAL INSTITUTIONS STUDENTS AND SUBJECTS OF MEDICAL ACTIVITY: TRENDS OF DEVELOPMENT

The article investigates and comprehends theoretical and methodological principles of the phenomenon of the sphere of human values in general, students of medical schools and medical workers of Zhytomyr region in particular. An attempt was made to determine the priorities in the hierarchical structure of their values, peculiarities, problems, perspectives on the basis of the results of sociological research in 2013–2017. The reflection of the basic values of student youth and medical staff with experience allowed to crystallize the tendency of further development of life-affirming value (philomenology – love for life), which is the general for optimization of the process of forming the professional culture of future medical workers.

Key words: *value, axiosphere, philomenology (love to life), professional culture.*

Постановка проблеми. Сучасність переживає найважчу кризу – кризу цінностей. Культура сучасного суспільства характеризується аксіологічним релятивізмом, який дає змогу кожному вважати дійсним, гідним, великим те, що йому вигідно. У свою чергу такий релятивізм у розумах молоді перетворюється на абсолютний нігілізм. Наслідки аксіологічної кризи страшні: розпадається соціальний складник суспільства; культура впевнено рухається до руйнування; психофізична деградація людини до рівня «Homo brutalis». У зв'язку із цим за останні десятиріччя проблема ціннісних орієнтацій набула особливої актуальності як у нашій країні, так і за кордоном.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Узагальнюючи визначення цінностей багатьох зарубіжних теоретиків, Ш. Шварц та У. Білські виділили такі основні їх характеристики: 1) цінності – це переконання (думки), проте це не об'єктивні, холодні ідеї, навпаки, коли цінності активуються, вони змішуються з відчуттями й забарвлюються ними; 2) цінності позначають бажані для людини цілі (наприклад, рівність) та образ поведінки, який сприяє досягненню цих цілей (наприклад, чесність, схильність до допомоги); 3) цінності не обмежені певними діями й ситуаціями (тобто трансцендентні); слухняність, наприклад, стосується роботи або школи, спорту чи бізнесу, сім'ї, друзів або сторонніх людей; 4) цінності виступають як стандарти, які керують вибором або оцінкою вчинків, людей, подій; 5) цінності впорядковані за важливістю щодо одна одної; упорядкований набір цінностей формує систему ціннісних пріоритетів. Різні культури та особи можуть бути охарактеризовані системою їх ціннісних пріоритетів [1, с. 39].

Н. Смелзер визначає цінність як життєвий орієнтир, який спонукає людину (групу людей) до тих чи інших вчинків, загальноприйняті переконання щодо цілей, до яких необхідно прагнути, і речей, які варто розуміти.

З позицій системного аналізу цінністю вважається позитивна чи негативна значущість об'єктів навколишнього світу для

людини, групи людей, народу, суспільства, яка визначається їх залученістю до сфери людської життєдіяльності, інтересів і потреб, соціальних стосунків. Потреба – це усвідомлений під тиском середовища внутрішній недолік реалізації ресурсів для життєзабезпечення. У зв'язку із цим визначенням цінністю можна назвати потребу, оцінену щодо інших потреб за якою-небудь шкалою в умовах обмеженості реалізації власних ресурсів [2, с. 20]. Цінність, яка сприймається як бажаний або передбачуваний результат запланованої діяльності, обов'язково перетворюється на мету.

У зв'язку із цим орієнтації у світі цінностей визначають стратегію людської поведінки, вибір тих або інших соціальних ролей і порядок їх виконання. Саме цінності формують мотиви людської поведінки (К. Багрова, С. Кручинін, Ш. Шварц, У. Білські) [3].

Особливо це актуалізується в контексті модернізації українського соціуму та суб'єктивізації молоді як тієї його частини, з якою пов'язується майбутнє українського народу, розвиток його культури й суспільства.

Постановка завдання. Метою дослідження є осмислення аксіосфери студентської молоді вищих медичних навчальних закладів та медичних працівників, досвід праці яких у медичній сфері понад 5 років, а також виявлення основних особливостей, тенденцій аксіологічного розвитку суб'єктів медичної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі вивчення аксіосфери студентської молоді вищих медичних навчальних закладів використовувався синтетичний метод, який включає в себе аналіз, узагальнення теоретико-методологічних засад наукової літератури із цієї проблеми, тестування, анкетування, експеримент, бесіди, розв'язання проблемних ситуацій. Крім того, частково апробовувався тренінг Л. Мітіної для діагностики особливостей самосвідомості студентів-медиків у контексті формування професійної культури медичного працівника. Вибірка дослідження зроблена на базі Житомирського медичного інституту (110 студентів) і на базі кому-

нальної установи «Обласна клінічна лікарня імені О.Ф. Гербачевського» Житомирської обласної ради (медсестри, які здійснюють трудову діяльність в обласній клінічній лікарні 5 і більше років, – 110 осіб).

Зазначимо, що формування ціннісних орієнтацій сприяє процесу розвитку особистості загалом. Цінності відіграють вирішальну роль у регуляції поведінки, формуванні світогляду й переконань, виборі життєвого шляху, особливо на етапі становлення професійно-трудової діяльності в юнацькому віці.

Дослідженням ціннісних орієнтацій студентської молоді займалися Н. Бондар, Я. Грицак, А. Козлов, З. Сікевич, В. Лісовський, К. Нечаєва, І. Райгородська, Н. Стрелянова, Є. Подольська, А. Мордовець, І. Попов та інші науковці [4].

У червні 2015 р. Центр соціальних та маркетингових досліджень «СОЦИС» запропонував дані й аналітичні висновки за результатами як власних загальноукраїнських соціологічних досліджень, так і на основі міжнародних моніторингових досліджень – «World Values Survey» (WVS) та «European Social Survey» (ESS). Висновки відображали дані низки досліджень у контексті вивчення базових і прихованих цінностей українців, готовності до проведення реформ та кардинальних змін у різних сферах життя населення й країни загалом [5]. Ці результати є такими:

– в Україні під час або внаслідок Євромайдану стався зсув у напрямі цінностей самовираження;

– для українців найбільш важливою цінністю на сьогодні є безпека, а найменш значущою – ризик/новизна. Цінність безпеки для українців порівняно з 2013 р. суттєво не змінилась і є досить високою. Цей показник значущий також для країн Південної

й пострадянської Європи та значно нижчий у країн Скандинавії й Західної Європи (див. таблицю 1);

– 50% українського суспільства – це ті, хто має традиційні цінності та цінності виживання, 20% – це група, представники якої мають секулярні цінності й цінності самовираження. Саме вони є рушійною силою трансформаційних процесів в українському сучасному суспільстві. Цю рушійну силу Я. Грицак пов'язує з молодим поколінням, тому що воно виросло в незалежній державі, має набагато більший набір цінностей самовираження порівняно з представниками інших соціальних страт. Цінності української молоді набагато ближчі до європейців, ніж до представників старшого покоління [6]. Крім того, історик зазначив, що саме цю групу, для якої домінуючими є цінності самовираження, неможливо утримати в стані покори;

– українські дослідники виділяють у симптомокомплексі позитивних і негативних соціально-психологічних характеристик сучасного українського молодого покоління психосоціальну активність (19%), «силу Я» (17%), прагнення до комунікативної ініціативи-лідерства (16%), аполітичність і свободу вибору (11%), інформаційну ерудованість (14%), прагматизм, адаптивність (14%), бездуховність, негативні ціннісні трансформації (20%), агресивність (13%), пасивність, інфантильність (9%), емоційну неврівноваженість (15%), зменшення субординації, нігілізм у стосунках зі старшими (8%), слабе здоров'я, адикції (22%) [7; 8].

Отже, якщо західноєвропейські педагогіко-психологічні дослідження характеризують соціологічний портрет сучасного молодого покоління тотальною креативністю, інноваційністю, демократичністю, інфор-

Таблиця 1

Важливість цінностей (відносні значення) за 10 основними цінностями (порівняно з іншими країнами на основі ESS – 2013 та Социс – 2015)

Базові цінності за методикою Ш. Шварца	Західна Європа	Скандинавські країни	Південна Європа	Пострадянська Європа	Україна 2013 р.	Україна 2015 р.
Безпека	0,37	0,10	0,64	0,63	0,66	0,64
Конформізм	-0,31	-0,11	-0,20	-0,03	0,06	-0,05
Традиція	-0,01	-0,17	0,25	0,12	0,00	0,06
Самостійність	0,44	0,48	0,34	0,17	0,01	-0,01
Ризик/новизна	-0,64	-0,51	-0,83	-0,77	-0,70	-0,55
Гедонізм	-0,13	0,00	-0,45	-0,51	-0,62	-0,51
Досягнення	-0,42	-0,66	-0,32	-0,13	-0,24	-0,22
Влада/багатство	-1,01	-1,08	-0,99	-0,55	-0,18	-0,25
Доброзичливість	0,80	0,93	0,69	0,46	0,42	0,32
Універсалізм	0,61	0,67	0,59	0,40	0,38	0,35

Примітка: найбільш важлива цінність – максимальне плюсове значення, найменш важлива цінність – найнижче від'ємне значення [5]

мованістю, інтернет-залежністю, доступом до небезпечного контенту (J. Palfrey, U. Gasser) [9, с. 199], то українські дослідники акцентують увагу на бездуховності українського молодого покоління, активізації індивідуалізму, егоцентризму, які переростають у самозакоханість, що закономірно приводить до нігілізму й морального релятивізму носіїв українського майбутнього – рушійної сили модернізації українського суспільства.

Як зазначає А. Шамне, перспективи в нас не веселкові, «без виховання духовності ми матимемо покоління «монстрів» – кар'єристів, прагматиків та індивідуалістів» [9], на яке, дуже сумнівно, варто покладатись у процесі розбудови української держави загалом та реформування освіти зокрема.

Варто зазначити, що аксіосфера студентів вищих медичних навчальних закладів не була предметом всеукраїнського дослідження. У центрі уваги соціології перебуває студент загалом, а не студентство конкретної професійної сфери. Так, 15 лютого – 6 березня 2016 р. компанією «GfK Ukraine» на замовлення Аналітичного центру «CEDOS» у межах проекту «Ініціативи з розвитку українських аналітичних центрів» Міжнародного фонду «Відродження» (IRF) у співпраці з Фондом розвитку аналітичних центрів (ТТФ) та за фінансової підтримки посольства Швеції в Україні (SIDA) проводилось опитування студентів вищих навчальних закладів (вибірку дослідження склад 831 студент денної форми навчання вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації). Метою опитування було дослідження соціально-економічного становища студентів (питання репетиторства, матеріального забезпечення, мотивації студентів, обставин вибору вищого навчального закладу та спеціальності, працевлаштування студентів тощо) [10]. Цінності й потреби студентів-медиків досліджуються окремими вищими навчальними закладами в контексті приватних проблем, реалізації певних завдань вищого навчального закладу.

Студентська молодь вищих медичних закладів не відрізняється за ціннісними орієнтаціями від української молоді загалом, проте серед цінностей і проблем, які найбільш вагомі для процесу її розвитку та формування професійної компетентності, виділяється цінність і проблема здоров'я.

Це зумовлено тим, що діяльність студента-медика пов'язана з високим рівнем розумової й психо-емоційної напруги, монотонією, частими стресогенними ситуаціями заліків та іспитів, змінними організаційними вимогами, перманентними порушення-

ми режиму праці, відпочинку й прийому їжі студентської молоді. Крім того, мають місце низький рівень психологічної культури, особові девіації, психофізіологічні та вегетативні особливості, недостатній розвиток комунікативних здібностей, навичок саморегуляції, що приводить до розвитку індукованих для стресу розладів і позначається на рівні їх соматичного здоров'я.

Переважаючі причини стресогенних ситуацій, на думку більшості студентів вищих медичних закладів, є такими: 1) велике навчальне навантаження; 2) страх перед майбутнім; 3) небажання вчитись або розчарування в професії, мінімалізація здатності й готовності що-небудь робити в плані професійного зростання; 4) астения (або патологічна втома), апатія, депресія та сонливість [7].

Студенти-медики впадають у депресію набагато частіше за інших студентів. Так, важка й середньо-важка депресія має місце в 14,3% студентів, при цьому дівчата страждають від депресії частіше, ніж хлопці (18% і 9% відповідно). Емоційне вигорання в студентів медичних вищих навчальних закладів трапляється декілька частіше, ніж у студентів інших університетів, і в різних країнах досягає 34–43%.

Захворюваність серед молоді, що навчається у вищих медичних закладах, за останні 15–20 років (за даними медичних оглядів) зросла на 10%, кількість здорових студентів зменшилася, а тих, хто має 2–5 захворювань, навпаки, збільшилася. Майже п'ята частина (23,6%) студентів-медиків скаржаться на нестійкість стану здоров'я, схильність і чутливість до несприятливих чинників.

Ієрархічна структура захворювань має такий вигляд: 1) хвороби органів дихання (33,4%); 2) захворювання нервової системи та органів чуття (27,4%); 3) хвороби сечостатевої системи (10,3%); 4) хвороби органів травлення, кістково-м'язової системи та сполучної тканини (по 5,0%).

Ієрархічна структура скарг, які заважають вести повноцінний спосіб життя студентам медичних вищих навчальних закладів, включає такі положення: 1) швидка стомлюваність (40,0%); 2) часті головні болі (19,2%); 3) проблеми з травленням (18,1%); 4) болі в хребті (17,7%); 5) неспокійний сон (13,2% – це кожний восьмий студент-медик); 6) зниження показників фізичного розвитку та фізичної підготовленості [7].

Як вважають К. Шаповал, Н. Яковенко, Л. Лиха, В. Подрушняк та інші автори, крім здоров'я, для психологічної готовності до медичної професійної діяльності важливу роль відіграють професійні цінності. Про-

фесійні цінності студентів вищих медичних навчальних закладів досліджувалися О. Іванюшкіним, Ю. Лисициним, А. Хетагуровою, Г. Царегородцевим та іншими вченими.

Так, дослідження професійних цінностей і готовності до професійної діяльності студентів КВНЗ «Житомирський медичний інститут», КУ «Обласна клінічна лікарня імені О.Ф. Гербачевського» Житомирської обласної ради за період 2013–2017 рр. дали змогу зафіксувати певні тенденції.

По-перше, статистична обробка отриманих даних авторського опитувальника дала змогу виявити статистично значимі відмінності між вибірками студентів і медсестер за окремими питаннями анкети. Для аналізу використовувались коефіцієнт кореляції (критерій Спірмена) та порівняння незалежних груп (критерій U Манна-Уїтні). Ми свідомо обрали непараметричні, рангові критерії, оскільки їх можна застосовувати для обчислення даних як із нормальним, так і з ненормальним розподілом.

Критерій U Манна-Уїтні показав такі статистично значимі відмінності у відповідях на поставлені запитання:

Що для вас означає любити життя? Цінувати кожну хвилину свого життя – $U=1134$, $r_s=0,152$, $p\leq 0,05$; боротися за безсмертя – $U=144$, $r_s=-0,268$, $p\leq 0,05$; кохати та посміхатися – $U=646$, $r_s=0,367$, $p\leq 0,001$; відчувати себе щасливим – $U=692$, $r_s=0,301$, $p\leq 0,01$; цінувати життя та здоров'я – $U=1442$, $r_s=0,152$, $p\leq 0,001$;

Що Ви розумієте під поняттям «гуманна людина»? Людина, яка контролює свої емоції – $U=1872$, $r_s=0,245$, $p\leq 0,01$;

Які цінності для Вас посідають перше місце? Здоров'я – $U=2074$, $r_s=0,209$, $p\leq 0,01$;

Які особисті якості мають бути в медичної сестри? Старанність – $U=1342$, $r_s=-0,218$, $p\leq 0,01$; наполегливість – $U=1134$,

$r_s=-0,238$, $p\leq 0,05$; щедрість – $U=1442$, $r_s=-0,216$, $p\leq 0,05$;

Які професійні якості мають бути в медичної сестри? Професійна рішучість та відповідальність – $U=1298$, $r_s=-0,246$, $p\leq 0,01$;

Чи розвиваються в процесі навчання у Вас цінність любові до життя та вміння боротися за життя пацієнта? Так – $U=1848$, $r_s=0,152$, $p\leq 0,05$.

Можемо припустити, що зниження в медсестер порівняно зі студентами значимості таких особистих і професійних якостей, як старанність, наполегливість, щедрість, професійна рішучість та відповідальність, пов'язане з професійним вигоранням, погіршенням стану здоров'я та низьким соціальним статусом професії. У процесі здійснення професійної діяльності медсестри втрачають студентські ідеалістичні уявлення про роботу медичної сестри та стають більш приземленими, прагматичними, пасивними.

По-друге, отримані в результаті опитування дані дали змогу виділити показники компонентів професійної медичної культури, які складають її ядро та периферію окремо в обох вибірках. Для цього додатково було виділено низку питань з анкети та проранжовано варіанти відповідей (від 1 до 10 в порядку зменшення вагомості впливу на остаточний результат) (див. таблицю 2).

Таким чином, у процесі теоретико-практичного дослідження було виявлено генеральну (найбільш значущу) цінність (ядро) аксіосфери суб'єктів медичної діяльності, навколо якої об'єднуються всі елементи професійної культури, – цінність «любов до життя», або філоменологічну цінність. Любов до життя (філоменологічність) – категорія, яка акцентує увагу на самооцінності життя в усіх його проявах. Життя людини – це категорія, яка акцентує увагу на таких положеннях: а) людина вимушена прийня-

Таблиця 2

Елементи професійної культури за класифікацією системи «ядро – периферія»

Ранг цінності аксіосфери	Системоутворюючі елементи системи професійної культури	Вібірка I. Працюючі медсестри, %	Вібірка II. Студенти – майбутні медсестри, %
1	Філоменологічна цінність	74	47
2	Норми взаємодії з керівництвом	65	90
3	Професійна мова	60	45
4	Переконання	57	55
5	Професійні навички та вміння	56	40
6	Духовні цінності	55	33
7	Особисті якості	36	28
8	Стандарти поведінки	32	32
9	Соціальні ідеали	30	31
10	Символи	30	55

ти недиференційованість потенціалу, який отримує ще до народження, цей потенціал складає зміст унікальної індивідуальності й особистості людини; б) це категорія, яка зосереджує увагу на тому, що людина повинна розпізнати особливості свого потенціалу; в) це категорія, яка стосується також результатів діяльності людини щодо ідентифікації й реалізації свого потенціалу. Отже, прагнення людини максимально розпізнати, реалізувати та застосувати свій потенціал є «прагненням до життя», або «любов'ю до життя» (філоменологічність).

По-третє, респонденти, які ствердно відповіли на запитання «Чи розвивається в процесі навчання у Вас цінність до життя?», більш гостро відчують цінність кожної миті життя ($r_s=0,353$, $p\leq 0,001$), менше схильні до егоїзму ($r_s=-0,253$, $p\leq 0,05$), їх менше хвилює швидка втомлюваність ($r_s=-0,212$, $p\leq 0,05$), вони більш стресостійкі ($r_s=0,246$, $p\leq 0,01$) та менш дратівливі ($r_s=-0,645$, $p\leq 0,001$), більш стійко переносять життєві негаразди. Для цих опитаних більш важливі духовні цінності ($r_s=0,256$, $p\leq 0,01$). Вони показують вищу оцінку таких якостей, як упевненість у собі ($r_s=0,181$, $p\leq 0,05$), уважність та інтуїція ($r_s=0,190$, $p\leq 0,05$), повага до пацієнта та його родини ($r_s=0,282$, $p\leq 0,01$). Також обробка результатів анкетування свідчить про те, що вони не випадково, а свідомо обрали професію медичної сестри.

У контексті сказаного варто зазначити, що респонденти, які зазначили, що випадково обрали спеціальність медичної сестри, менш схильні цінувати кожну хвилину життя ($r_s=-0,311$, $p\leq 0,01$); більш схильні до хронічних захворювань ($r_s=0,223$, $p\leq 0,05$) і проблем із травленням ($r_s=0,185$, $p\leq 0,05$); показують низьку стресостійкість ($r_s=-0,284$, $p\leq 0,01$) та високу дратівливість ($r_s=0,329$, $p\leq 0,001$); показують низьку готовність виконувати вказівки лікаря ($r_s=-0,297$, $p\leq 0,001$); у них низька оцінка таких якостей, як наполегливість ($r_s=-0,201$, $p\leq 0,05$), терпеливість ($r_s=-0,304$, $p\leq 0,001$), захопленість своєю роботою ($r_s=-0,230$, $p\leq 0,05$); у них не розвивається в процесі навчання цінність любові до життя та вміння боротися за життя пацієнта ($r_s=-0,246$, $p\leq 0,01$).

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, можемо стверджувати,

що виховання як професійної культури загалом, так і філоменологічної цінності як її елементу зокрема в підготовці медичних сестер сприятиме не тільки їх особистісному й професійному зростанню, а насамперед зміцненню їх психо-фізичного здоров'я, підвищенню рівня життєвості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шварц Ш. Культурные ценностные ориентации: природа и следствие национальных различий. Психология: журнал Высшей школы экономики. 2008. Т. 5. № 2. С. 37–67.
2. Богомолов А. Личностный адаптационный потенциал в контексте системного анализа. Психологическая наука и образование. 2008. № 1. С. 67–73.
3. Баргова Е., Кручинин С. Проблемы взаимопонимания в системе отношений «учитель – ученик». Global international scientific analytical project. URL: <http://gisap.eu/ru/node/33421> (дата обращения: 02.01.2018).
4. Драч С. Ціннісні орієнтації студентської молоді українського суспільства: сутність та динаміка. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Znpkhist/2010_2/10dsvssd.pdf (дата звернення: 02.11.2017).
5. Цінності українців: pro et contra реформ в Україні. URL: <http://www.socis.kiev.ua/ua/press/tsinnosti-ukrajintiv-pro-et-contra-reform-v-ukrajini.html> (дата звернення: 20.12.2017).
6. Грицак Я. Україна в сенсі цінностей і релігійності більше схожа до Америки, ніж до Європи. Ціннісні дискурси і ціннісні зсуви у сучасній Україні: лекція з циклу «Обрії науки». URL: <http://zbruc.eu/node/43842> (дата звернення: 20.12.2017).
7. Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України на новому етапі: матеріали X ювілейної Всеукраїнської навчально-наукової конференції з міжнародною участю (Тернопіль, 18–19 квітня 2013 р.): у 2 ч. Тернопіль: ТДМУ, 2013. Ч. 1. 634 с.
8. Шамне А. Социально-психологические особенности современного отрочества (по итогам проведения фокус-групп с учителями). Психологические исследования. 2014. Т. 7. № 35. URL: <http://psystudy.ru/index.php/num/2014v7n35/997-shamne35.html> (дата обращения: 05.07.2016).
9. Жерьобкіна Т., Куделя М., Самохін І., Стадний Є., Когут І. Соціально-економічний портрет студентів: результати опитування. URL: <http://www.cedos.org.ua/uk/osvita/sotsialno-ekonomichniy-portret-studentiv-rezultaty-opytuvannia> (дата звернення: 20.12.2017).
10. Palfrey J., Gasser U. Born digital: Understanding the first generation of digital natives. New York: Basic Books, 2008. 375 p.